

مطالعه تحلیلی توسعه حرفه‌ای در آموزش و پرورش پیش دبستانی: مروری بر تحقیقات انجام شده در طی ۳۶ سال گذشته

روح‌الدخاندو، گلنار مهران، مهدی سادات محبی^{۱*} و نسیم رجبی^۲

چکیده

آموزش و پرورش پیش دبستانی و به تبع آن توسعه حرفه‌ای مربیان یکی از موضوعات مهم و اساسی در نظام آموزشی است. اهمیت و ضرورت توسعه حرفه‌ای به حدی است که توجه به آن موجب بهبود عملکرد معلم و یادگیری کودک می‌شود. در این مقاله پژوهش‌های انجام شده در طی ۳۶ سال اخیر (از سال ۱۹۸۰ تا ۲۰۱۶) در حوزه توسعه حرفه‌ای در آموزش و پرورش پیش دبستانی و اوان کودکی بررسی شد که در پایگاه داده ای اس آی نمایه شده‌اند. تعداد ۹۱۷ مقاله و رکورد با استفاده از تجزیه و تحلیل شبکه‌ای اجتماعی، به روش کتابشناختی به منظور شناسایی روندهای موجود و ارائه راهنمایی برای پژوهش‌های آینده بررسی شد. همچنین روندهایی مثل کشورهای دارای بیشترین مقاله، دانشگاه‌ها و مؤسسات تولید کننده مقاله در این حوزه، حوزه‌های تحت پوشش و سایر روندها بررسی شدند. تجزیه و تحلیل شبکه‌های اجتماعی با استفاده از نرم افزار وس ویورر انجام شد. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که از ۵ دانشگاه برتر در حوزه تعامل در محیط‌های یادگیری آنلاین، ۴ دانشگاه آن در آسیا قرار دارند و همچنین دانشگاه ایندیانا، اولین دانشگاه آمریکا، که در جمع برترین‌ها است، در رتبه ششم دانشگاه‌های دارای بیشترین تولید علم، قرار دارد، اما در مجموع، کشور آمریکا در اغلب رشته‌ها، بیشترین سهم را در تولید علم دارد.

کلید واژه‌ها: توسعه حرفه‌ای، آموزش و پرورش پیش دبستانی، مطالعه مروری، تجزیه و تحلیل شبکه‌های اجتماعی

۱. محقق پسا دکتری، گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه الزهراء (س)
۲. عضو هیئت علمی، گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه الزهراء (س)
۳. نویسنده مسئول: عضو هیئت علمی، گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه الزهراء (س) sadatmohseni@alzahra.ac.ir
۴. عضو هیئت علمی گروه علوم تربیتی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

مقدمه

اصلاحات آموزشی، به منظور بهبود عملکرد آموزشی، یکی از دغدغه‌های نه تنها کشورهای در حال توسعه، بلکه کشورهای توسعه یافته نیز است (ایشینی و تیلور^۱، ۲۰۱۴). تمامی نظام‌های آموزشی در کشورهای مختلف به دنبال بهبود کیفیت و ارتقاء عملکرد خود هستند. حوزه آموزش و پرورش اوان کودکی و پیش دبستانی یکی از حوزه‌هایی که همواره مورد توجه سیاستگذاران امر تعلیم و تربیت، محققان و پژوهشگران بوده است. با توجه به حضور و ظهور دیدگاه‌ها و رویکردهای متنوع، این توجه در چند دهه گذشته از نمود بیشتری برخوردار بوده است. یکی از دغدغه‌های محققان و سیاستگذاران آموزشی، بررسی و مانیتور دائم کیفیت آموزشی در دوره پیش دبستانی است؛ زیرا اجماعی در این مورد وجود دارد که اگر آموزش و پرورش پیش دبستانی به عنوان یک حوزه پایه‌ای و اساسی از کیفیت لازم برخوردار باشد، بالطبع باعث بهبود وضعیت و عملکرد دانش‌آموزان در دوره‌های بعد خواهد شد. نهایتاً این امر به توسعه کل نظام آموزشی منجر خواهد شد. یکی از برون دادهای آموزش و پرورش پیش دبستانی، نیازسنجی برای فراهم آوردن آموزش با کیفیت توسط این نظام است. چرا که به عقیده سیاستگذاران آموزشی و محققان این حوزه، اصلاحات آموزشی در نظام دبستان و پیش دبستان مترادف با توسعه کیفی، کل نظام آموزشی است.

اما یک سؤال اساسی که هنوز بی‌پاسخ باقی مانده است و آن این است که کیفیت چیست؟ به رغم ظاهر ساده این سؤال، کیفیت، یک مفهوم پیچیده و در عین حال ارزش افزوده فراوانی دارد که هر علاقمندی به حوزه آموزش و پرورش را مجذوب خود می‌کند (گول-گون^۲، ۲۰۰۹؛ بورچینال و همکاران^۳، ۲۰۱۰). همه علاقمند هستند که از آموزش با کیفیت برخوردار شوند. معلمان دوست دارند آموزش با کیفیتی را ارائه دهند؛ والدین خواستار برخورداری کودکان از آموزش با کیفیت هستند و تصمیم‌سازان امر آموزش و پرورش پیش دبستانی، معتقد به داشتن نظام تعلیم و تربیت با کیفیتی هستند (کتر^۴، ۲۰۰۸). همان‌طور که ملاحظه می‌شود همه افراد درگیر در فرایند تعلیم و تربیت خواستار برخورداری از آموزشی با کیفیت هستند، اما

1. Ishimine and Tayler
2. Gol-Guven
3. Burchinal
4. Katz

مفهوم کیفیت از منظر هر کدام از این افراد متفاوت است. با وجود این، پژوهش‌های زیادی به منظور بررسی راه‌های افزایش کیفیت آموزش و پرورش در دوره پیش دبستان و اوان کودکی انجام شده است (پرلمن^۱ و همکاران، ۲۰۱۶؛ کمپل بار^۲، ۲۰۱۷). برون‌دادهای این پژوهش‌ها نشان می‌دهد عوامل چندی در افزایش کیفیت دوره‌های آموزشی تأثیر گذارند. به عنوان مثال، عوامل خانوادگی، یکی از این عوامل و فاکتورها هستند (ابوت شین، لامبرت و مک کارتی^۳، ۲۰۰۰). همچنین ساختار دوره پیش دبستان، طی دوره و نحوه ورود به دوره، نوع تعامل بین معلم و کودک، کیفیت محیط‌های یادگیری و نهایتاً توسعه حرفه‌ای معلمان از جمله دیگر عوامل مهم تأثیرگذار در افزایش کیفیت دوره‌های پیش دبستانی است (ابوت شیم و همکاران، ۲۰۰۰؛ باروس^۴ و همکاران، ۲۰۱۶). بررسی پژوهش‌های انجام شده از سال‌های ۱۹۸۰ به این سو نشان می‌دهد که آموزش و پرورش اوان کودکی با کیفیت به تربیت دانش‌آموزان و دانشجویان قوی منجر شده و در نهایت به توسعه و رشد کیفی در تمام جنبه‌های آموزشی و شخصیتی فرد منجر شده است (کگلوسکی و باچی گالوپا^۵، ۲۰۰۲). این مطالعات و گزارش‌ها در کشورها یا نژادهای گوناگون تأیید شده‌اند (گل گون، ۲۰۰۹؛ باروس و همکاران، ۲۰۱۶). نتایج تحقیقات همچنین نشان می‌دهد معلمان که در دوره‌های توسعه حرفه‌ای شرکت کرده بودند در مقایسه با معلمان که در این دوره‌ها شرکت نکرده بودند، کودکان و دانش‌آموزانی قوی‌تری چه از منظر آموزشی و چه از منظر سایر جنبه‌های رشد، از جمله جنبه‌های شخصیتی و شناختی داشته‌اند (کمپل بار، ۲۰۱۶).

به همین منوال پژوهش‌های زیادی در این حوزه انجام شده و نتایج آن در مجله‌های علمی منتشر می‌شود. حال که اهمیت و ضرورت توسعه حرفه‌ای مشخص شد تحقیقات بعدی روی این نکته متمرکز شدند که محتوای این دوره‌ها و کنش‌هایی که معلمان در این دوره‌ها دارند باید چگونه باشد. به دلیل وجود تحقیقات متعدد در این حوزه، حال زمان آن رسیده است که با یک بررسی جامع مروری تحلیلی، نشان دهیم که وضعیت گذشته پژوهش در این حوزه

-
1. Perlman
 2. Campbell-Barr
 3. Abbott-Shim, Lambert and McCarty
 4. Barros
 5. Ceglowski and Bacigalupa

چگونه بوده، وضعیت جاری تحقیقات چگونه است و چشم‌انداز این حوزه در پژوهش‌های آینده چگونه باید باشد. بنابراین، همانند سایر رشته‌ها، حوزه پیش دبستانی نیز نیازمند یک‌سری مطالعات کتاب‌شناختی و علم‌سنجی است تا مشخص شود روندهای تحقیقاتی این حوزه از تعلیم و تربیت چیست؟ چرا که اعتقاد بر این است که در برخی رشته‌ها و حوزه‌ها دانش به اندازه‌ای رشد کرده است که بتوان ادعا کرد تا حدود زیادی به اشباع رسیده‌ایم. این امر به ویژه در حوزه‌های علوم انسانی و تعلیم و تربیت نمود بیشتری دارد. بررسی و مطالعه کتاب‌شناختی خود علاوه بر این نکته، کمک خواهد کرد تا گذشته این حوزه تحقیقاتی موشکافی شده و نقاط قوت و ضعف آشکار شود، نقاط ضعف و نقاطی را آشکار خواهد ساخت که نیازمند پژوهش و تقویت بیشتر است. لذا محققان و تصمیم‌سازان امر تعلیم و تربیت پیش دبستانی و اوان کودکی خواهند توانست با یک دید آینده‌نگر مسیرهای تحقیقاتی را برای پژوهش‌های آینده روشن کنند.

مروری جامع بر پژوهش‌های انجام شده در حوزه توسعه حرفه‌ای در تعلیم و تربیت اوان کودکی نشان می‌دهد که این موضوع یکی از موضوعات بارز و پراهمیت در توسعه نظام آموزشی پیش از دبستان است به طوری که عمده پژوهش‌های انجام شده در سال‌های اخیر در مطالعات پیش از دبستان به موضوع توسعه حرفه‌ای اختصاص دارد (خداوند لئو و همکاران، ۲۰۱۸). نتایج پژوهش‌های اخیر نشان می‌دهد توسعه حرفه‌ای مترادف است با توسعه و عملکرد بهتر معلم و کودک (شریدان و همکاران، ۲۰۰۹). بسیاری از مطالعات نشان داده‌اند که اگر در توسعه حرفه‌ای مربیان مراکز پیش دبستانی کوشیده شود عملکرد آن‌ها بهبود یافته و این امر به نظام آموزشی باکیفیتی منجر خواهد شد (کوئلنر و جکوبز، ۲۰۱۵). به‌رغم اینکه پژوهش‌های مروری زیادی در این حوزه انجام شده، ولی بیشتر آن‌ها از نوع تحلیل محتوا بوده و محدود به بررسی و مرور تعداد انگشت شماری از مقالات هستند. پژوهشی جامع که خیل عظیمی از پژوهش‌ها را به شیوه کتاب‌شناختی بررسی کند، هنوز در این حوزه انجام نشده است. لذا محققان درصدد هستند به منظور ارائه یک دید جامع نسبت به تحقیقات انجام شده در حوزه توسعه حرفه‌ای در دوره پیش دبستان یک پژوهش از نوع کتاب‌شناختی انجام دهند. بنابراین، هدف پژوهش حاضر بررسی تحلیلی پژوهش‌های سی و شش سال اخیر در حوزه

توسعه حرفه‌ای در دوره پیش دبستان خواهد بود. به همین منظور سؤال اصلی این پژوهش این است که مطالعات انجام شده در حوزه توسعه حرفه‌ای مربیان مراکز پیش دبستانی روی چه موضوعاتی متمرکز هستند؟

به دلیل گستردگی موضوع و حوزه مورد نظر، شاهد انتشار مقالات متعدد به طور روزانه هستیم. اما به رغم این گستردگی هنوز یک تعریف جهان شمول ارائه نشده است که مورد قبول اکثر محققان و سیاستگذاران آموزشی باشد. در یکی از تلاش‌ها برای ارائه یک تعریف جامع، بویسه، ویتون و روز^۱ (۲۰۰۹) بعد از جمع‌آوری نقطه نظرات اهل فن اشاره کرده‌اند توسعه حرفه‌ای مجموعه تجارب تدریس و یادگیری تسهیل شده‌ای است که برای افزایش دانش، نگرش و مهارت معلمان و همچنین کاربرد این مهارت‌ها در عمل طراحی شده است.

مروری بر ادبیات پژوهشی در این حوزه نشان می‌دهد که برخی از محققان تلاش کرده‌اند به بررسی‌های مروری در این حوزه اقدام کنند. به عنوان مثال اسپچتر^۲ (۲۰۱۵) در یک پژوهش جامع تعداد ۷۳ پژوهش آزمایشی و شبه آزمایشی را از منظر طراحی، اجرا و ارزشیابی دوره‌های توسعه حرفه‌ای بررسی کرده است. نتایج این فراتحلیل نشان داده است بیشتر پژوهش‌های انجام شده برای تقویت دانش و نگرش و مهارت معلمان در حوزه‌های ادبیات و زبان بوده است. این در حالی است که از این تعداد پژوهش، تنها در ۵ مطالعه به حوزه تقویت دانش، نگرش و مهارت معلمان برای درس علوم پرداخته شده بود. همین نکته خود گویای اهمیت آموزش زبان و ادبیات برای اوان کودکی است.

شریدان^۳ و همکاران (۲۰۰۹)، در یک پژوهش جامع، موانع و نیازهای تحقیقاتی توسعه حرفه‌ای را در دوره پیش دبستانی به چالش کشیده‌اند. در پژوهشی دیگر، بورکو، جکوبز و کوئلنر^۴ (۲۰۱۰) ویژگی‌های الگوها و مدل‌های توسعه حرفه‌ای را از سه منظر محتوا، فرایند و ساختار بررسی کرده‌اند. از منظر محتوا پژوهش‌ها بر اهمیت یادگیری و تفکر دانش‌آموزان تأکید دارند. همچنین از منظر فرایند و محتوا؛ بیشتر به فعالیت مشارکتی و درگیری فعال در اجتماعات حرفه‌ای معلمان تأکید شده است. در ادامه پژوهش‌ها، کوئلنر و جکوبز (۲۰۱۵)

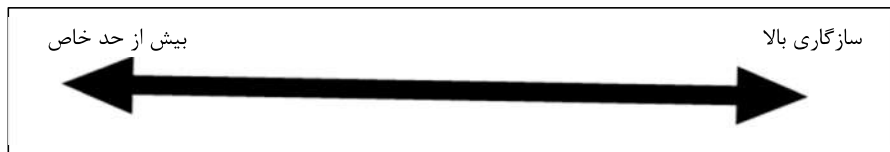
1. Buysse, Winton and Rous

2. Schachter

3. Sheridan

4. Borko, Jacobs and Koellner

الگوها و مدل‌های متعدد توسعه حرفه‌ای را در یک پیوستار طبقه‌بندی کرده‌اند که در یک سوی این پیوستار، مدل‌ها و الگوهای با سازگاری بالا و در سوی دیگر این پیوستار، الگوهای بیش از حد خاص قرار دارند. شکل زیر شمائی از این پیوستار را نشان می‌دهد.

شکل ۱: پیوستار الگوها و مدل‌های توسعه حرفه‌ای (منبع: کوئلنر و جکوبز (۲۰۱۵))

مروری بر ادبیات پژوهشی در حوزه توسعه حرفه‌ای معلمان در دوره‌های اوان کودکی و پیش دبستانی نشان می‌دهد که در این حوزه همانند بسیاری از حوزه‌های علوم انسانی به صورت کلی و در علوم تربیتی به صورت جزئی، به حدی رسیده است که می‌توان ادعا کرد که هم اینک نیازمند مروری جامع و کتاب‌شناختی با استفاده از رویکردهای جدید بر پژوهش‌های انجام شده آن حوزه هستیم. انجام پژوهش‌های کلان و کل‌نگر در حوزه‌های مختلف دانش بشری بیان‌کننده وضعیت موجود آن رشته بوده و همچنین یکی از راه‌های آشنایی با روندها و آینده پژوهشی آن رشته خواهد بود. این امر خود چراغ راهی است برای اساتید، محققان و دانشجویان آن رشته تا با وضعیت فعلی و کمبودهای تحقیقاتی حوزه خاص آشنا شوند. این پژوهش‌ها اگر با پیشرفت‌های تکنولوژیکی همراه شود و از ابزارها و نرم‌افزارهای جدید مثل تحلیل شبکه‌های اجتماعی^۱ استفاده شود؛ قطعاً نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل داده‌ها در مقیاس کلان نه تنها مورد استفاده محققان و اساتید و دانشجویان خواهد بود، بلکه فرصتی مناسب برای همکاری با تصمیم‌سازان و سیاستگذاران بالادستی حوزه پژوهشی مورد نظر فراهم خواهد ساخت تا با دیدی جامع در حوزه تخصصی خود، راهکار ارائه دهند. از طرف دیگر، تحقیقات روش‌شناختی، که این پژوهش هم نوعی تحلیل روش‌شناختی است، خود یکی از راه‌های معتبر برای بررسی موضوعات و جریان‌های تحقیقاتی یک حوزه به شمار می‌رود. در ادامه روش کتاب‌شناختی به تفصیل بررسی می‌شود.

از بررسی و تجزیه و تحلیل مرور مطالعاتی مشخص شد که هرچند پژوهش‌های مروری

متعددی در حوزه توسعه حرفه‌ای در آموزش و پرورش پیش دبستانی انجام شده، ولی تاکنون هیچ مطالعه داخلی و خارجی جامعی انجام نشده است که با دید علم‌سنجی و تحلیل کتاب‌شناختی پژوهش‌های این حوزه را بررسی کند. لذا جای خالی پژوهش کتاب‌شناختی و مروری جامع به منظور ارائه یک دید وسیع از وضعیت جاری و روندهای پژوهشی این حوزه ضروری به نظر می‌رسید.

روش

مطالعه حاضر از نوع پژوهش‌های مروری است. چرا که هدف اصلی آن بررسی و ارزیابی تحقیقات انجام شده در حوزه توسعه حرفه‌ای مربیان پیش دبستانی به منظور دریافت و استخراج یافته‌های جدید است. این مطالعه پژوهش‌های مختلف انجام شده در زمینه توسعه حرفه‌ای در آموزش و پرورش پیش دبستانی طی ۲۷ سال اخیر (۱۹۹۰-۲۰۱۶) را مرور کرده است که در پایگاه داده‌ای آی اس آی نمایه شده‌اند.

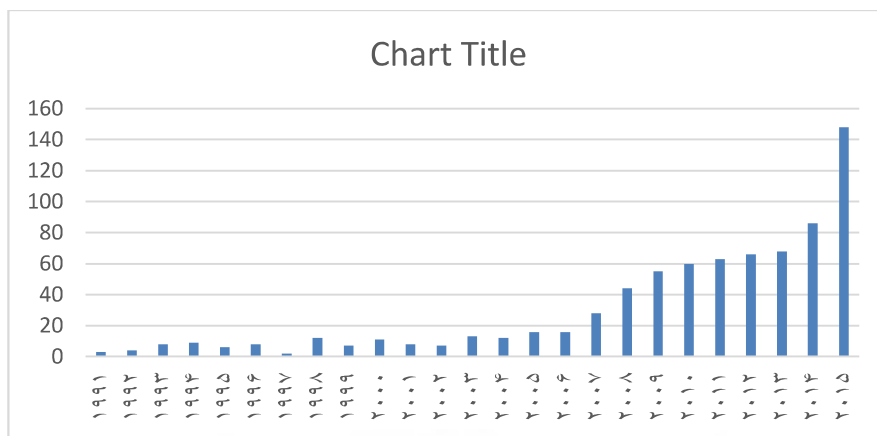
مطالعه حاضر با استفاده از تکنیک‌های مختلف تحلیل کتاب‌شناختی انجام شده است. با توجه به ماهیت موضوع، نوع روش می‌تواند در زمره پژوهش‌های تحلیل محتوا به شمار آید. از آنجایی که با مجموعه بسیار بزرگی از داده و اطلاعات سروکار داریم، نوع پژوهش می‌تواند، داده کاوی^۱ نیز تلقی شود.

به همین منظور، داده‌ها و اطلاعات مقالاتی جمع‌آوری شدند که در پایگاه استنادی ISI طی سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۶ (۲۷ سال اخیر) به چاپ رسیده بودند. جستجو در پایگاه داده‌ای ISI با کلمات کلیدی (Professional Development, Early Childhood, Early Childhood Education) در تاریخ ۱۵ اردیبهشت ۱۳۹۶ انجام شد. بعد از جستجو و پایش اولیه مقالات، رکوردهایی جدا شدند که به طور خاص مرتبط به حوزه علوم تربیتی و آموزش بودند. بعد از جدا کردن مقالات خارج از حوزه، نهایتاً تعداد ۹۱۷ رکورد، بررسی و تجزیه و تحلیل عمیق انجام شد. به عبارت دیگر حجم نمونه در این پژوهش را تعداد ۹۱۷ مقاله‌ای تشکیل می‌دهد که در حد فاصل سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۶ در پایگاه داده‌ای ISI نمایه شده‌اند. به منظور تحلیل داده‌ها و بازشناسی رابطه‌ها و تعاملات متغیرهای مختلف استفاده شده در

پژوهش‌ها، از شیوه تحلیل شبکه‌های اجتماعی استفاده شد. منظور از تحلیل شبکه‌های اجتماعی، مطالعه ویژگی‌های متغیرهای استفاده شده در پژوهش‌های مورد نظر به منظور درک روابط و تعاملات بین آنهاست. امروزه تحلیل شبکه‌های اجتماعی که به‌عنوان یک حوزه میان رشته‌ای مطرح است، در رشته‌های مختلفی از جمله مطالعات جامعه‌شناسی، علوم اطلاعات و ارتباطات، مدیریت و سازمان، انسان‌شناسی، جغرافیا، روان‌شناسی اجتماعی، اقتصاد و غیره استفاده می‌شود (برگتی و همکاران، ۲۰۰۹). به منظور انجام تحلیل‌های شبکه‌های اجتماعی از نرم افزارهای مختلفی استفاده می‌شود. در تحلیل یافته‌های این پژوهش، برای بررسی و آنالیز داده‌ها از معروف‌ترین نرم‌افزار تحلیل شبکه‌های اجتماعی، با عنوان VOSviewer استفاده شد. لازم به ذکر است این نرم افزار در کشور هلند توسعه یافته و از ویژگی‌های آن می‌توان به قابلیت سازگاری با پایگاه داده‌ای ISI و اسکوپوس و سایر پایگاه‌های مشهور اشاره کرد. داده‌های استفاده شده در این نرم‌افزار برای پژوهش حاضر از پایگاه داده‌ای ISI استفاده شده است. اطلاعات کتاب‌شناختی ۹۱۷ مقاله بعد از استخراج وارد نرم افزار شده و با انجام تحلیل شبکه‌های اجتماعی بر روی آن جداول و اشکال مورد نظر با عنوان خروجی نرم افزار استخراج و بررسی شدند. نتایج این تجزیه و تحلیل در بخش بعدی به‌طور کامل تشریح شده است.

یافته‌ها

در گام اول این پژوهش، محقق به دنبال بررسی روند زمانی پژوهش‌های انجام شده در طی ۲۷ سال اخیر بود. به عبارت دیگر در این گام روشن شد که طی این ۲۷ سال، چه تعداد مقاله در این حوزه منتشر شده است. بررسی پژوهش‌های انجام شده طی سال‌های اخیر، در جدول زیر نمایش داده شده است؛

شکل ۱: مقالات منتشر شده در حوزه توسعه حرفه‌ای در آموزش و پرورش پیش دبستانی به تفکیک سال

همان‌طور که مشاهده می‌کنید بیشترین فراوانی مربوط به سال ۲۰۱۵ است که با تعداد ۱۵۰ (۱۳٪/۵۷) مقاله در حوزه توسعه حرفه‌ای آموزش و پرورش پیش دبستانی در مجلات معتبر بین‌المللی به چاپ رسیده است. آمارها نشان می‌دهد در سال ۲۰۰۲، تنها ۶ مقاله در این حوزه در پایگاه داده‌ای ISI نمایه شده که با توجه به اینکه در آن سال‌ها هنوز آموزش و پرورش پیش دبستانی و ضرورت توسعه حرفه‌ای آن اهمیت چندانی نداشته است، امر طبیعی به نظر می‌رسد (خداپنده‌لو و همکاران، ۲۰۱۸). نکته جالب توجه که در نمودار مشاهده می‌شود، رشد چند درصدی از سال ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۵ است، که تعداد چاپ مقالات آی اس آی در خصوص توسعه حرفه‌ای افزایش قابل توجهی داشته است. همچنین براساس جدول فوق بیشترین فراوانی مقالات چاپ شده در نشریات معتبر علمی قبل از سال ۲۰۱۵ به ترتیب به ۲۰۱۴، ۲۰۱۳ و ۲۰۱۲ اختصاص دارد.

از ۹۱۷ رکوردی که در پایگاه داده‌ای ISI نمایه شده، بیش از ۵۲ درصد آن‌ها مربوط به مقالات چاپ شده در نشریات است. در رتبه بعدی مقالات کنفرانسی با بیش از ۴۷ درصد، قرار دارند. از اینجا می‌توان فهمید قریب به ۹۹ درصد رکوردهای نمایه شده مربوط به مقاله‌های نشریات و مقالات مربوط به کنفرانس‌ها است. کمتر از یک دهم درصد رکوردها به مرور کتاب‌ها و قریب به ۱ درصد نیز به کارهای مروری اختصاص دارد. همچنین تجزیه

تحلیل توصیفی نشان می‌دهد که بیش از ۹۸ درصد رکوردها و تولیدات علمی در حوزه توسعه حرفه‌ای به زبان انگلیسی تولید شده‌اند. قریب به ۱/۵ درصد تولیدات علمی به زبان اسپانیولی و کمتر از یک دهم درصد به زبان ترکی و نهایتاً اندکی بیش از دو دهم درصد مقالات و تولیدات علمی به زبان پرتغالی است. بررسی این موارد نشان می‌دهد که تولید علم در حوزه توسعه حرفه‌ای در آموزش و پرورش پیش از دبستان عمدتاً به چهار زبان انگلیسی، اسپانیولی، پرتغالی و ترکی بوده و سایر زبان‌ها از جمله فارسی و عربی نقشی در تولید علم در این حوزه از دانش بشری نداشته‌اند.

دانشگاه‌ها

جدول زیر ۱۱ دانشگاه و مؤسسه آموزش عالی برتر از سراسر جهان به همراه تعداد کل مقالات چاپ شده و همچنین کشورهای را نشان می‌دهد، که در آن‌ها دانشگاه مربوطه در ۲۷ سال اخیر، در حوزه توسعه حرفه‌ای در آموزش و پرورش پیش از دبستان کار کرده‌اند.

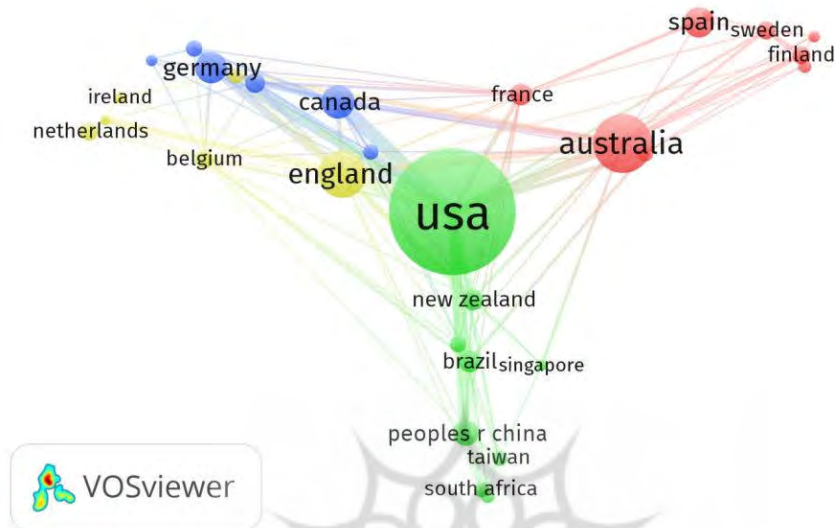
جدول ۱: دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی با بیشترین تعداد مقاله ثبت شده در حوزه توسعه حرفه‌ای در آموزش و پرورش پیش از دبستانی به تفکیک سال

ردیف	دانشگاه و مؤسسه آموزش عالی	درصد	تعداد رکورد	کشور
۱	دانشگاه کارولینای شمالی	۳,۳۸	۳۱	آمریکا
۲	دانشگاه ایالتی اوهاو	۳,۰۵	۲۸	آمریکا
۳	دانشگاه ویرجینیا	۲,۸۳	۲۶	آمریکا
۴	دانشگاه ملبورن	۱,۷۴	۱۶	استرالیا
۵	دانشگاه اندریلیت	۱,۵۲	۱۴	آمریکا
۶	دانشگاه تورنتو	۱,۵۲	۱۴	کانادا
۷	دانشگاه کلمبیا	۱,۵۲	۱۴	آمریکا
۸	دانشگاه نبراسکا	۱,۳۱	۱۲	آمریکا
۹	دانشگاه ایالتی میشیگان	۱,۳۱	۱۲	آمریکا
۱۰	دانشگاه هاروارد	۱,۳۱	۱۲	آمریکا
۱۱	دانشگاه میشیگان	۱,۲۰	۱۱	آمریکا

همان‌طور که مشاهده می‌کنید دانشگاه کارولینای شمالی و سپس دانشگاه ایالتی اوهایو به ترتیب با تعداد ۳۱ و ۲۸ مقاله، در بالاترین رتبه قرار دارند. نکته جالب توجه حضور ۹ دانشگاه از کشور آمریکا در بین ۱۱ دانشگاهی است که بیشترین مقاله را در حوزه توسعه حرفه‌ای در آموزش و پرورش پیش دبستانی منتشر کرده‌اند.

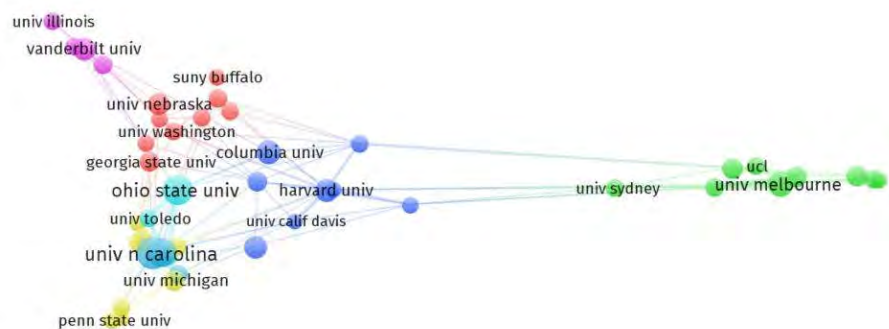
همچنین اولین دانشگاهی که از خارج کشور آمریکا در بین یازده دانشگاه برتر قرار دارد؛ دانشگاه ملبورن استرالیا بود که در رتبه چهارم قرار دارد. آسیائی‌ها هیچ نماینده‌ایی در بین ۱۱ دانشگاهی ندارد که بیشترین تولید علم را داشته‌اند، اما بررسی دقیق‌تر ۹۱۷ مقاله نشان داد که کشور آمریکا با بیش از ۲۵ درصد مقالات منتشر شده در این حوزه را به خود اختصاص داده است. کشورهای استرالیا، انگلستان، کانادا و آلمان در رتبه‌های بعدی تولید علم در این حوزه قرار دارند.

به منظور تجزیه و تحلیل عمیق‌تر داده‌ها و کشف روابط و تعامل بین متغیرها، از یکی از نرم‌افزارهای تحلیل شبکه‌های اجتماعی (SNA) استفاده شد. در وهله اول محقق در پی آن بود تا نشان دهد که کشورهای مختلفی که در تولید علم در این حوزه فعال هستند چه مقدار با هم مشارکت دارند؟ شکل زیر میزان همکاری کشورهای مختلف با یکدیگر در زمینه انجام پژوهش‌ها و نگارش مقالات را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌کنید، کشور آمریکا بالاترین همکاری و بیشترین تولید علم را در این حوزه نسبت به سایر کشورها داشته و محققان این کشور با کشورهای اسپانیا، کانادا، چین، تایوان، رومانی، استرالیا و ترکیه بیشترین مشارکت را داشته‌اند.

شکل ۲: میزان همکاری کشورهای مختلف با یکدیگر در تولید مقاله‌های مربوط به تعامل در محیط‌های یادگیری آنلاین

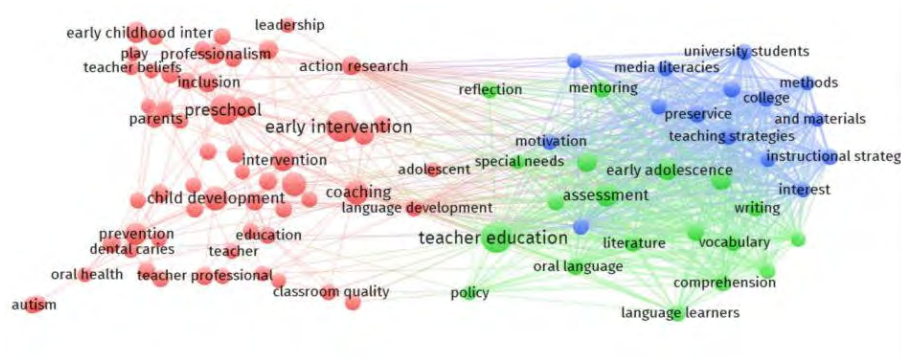
همچنین از نکات جالب توجه در شکل بالا می‌توان به فعالیت‌های درخور توجه کشورهای آفریقای جنوبی و اسپانیا اشاره کرد. محققان این کشورها بعد از آمریکا، بیشترین همکاری و مشارکت را در تولید علم در حوزه توسعه حرفه‌ای با محققان دیگر کشورها داشته‌اند. نکته جالب توجه اینکه بیشترین همکاری این کشورها با محققان و دانشگاه‌های آمریکا بوده است. در ادامه تحلیل شبکه‌های اجتماعی، دانشگاه‌ها و میزان ارتباط آن‌ها با یکدیگر در تولید مقالات مربوط به توسعه حرفه‌ای نیز بررسی شد. شکل زیر میزان همکاری و فعالیت محققان مختلف دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی با یکدیگر را نشان می‌دهد.

شکل ۳: میزان همکاری دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی با یکدیگر در تولید مقالات مربوط به توسعه حرفه‌ای

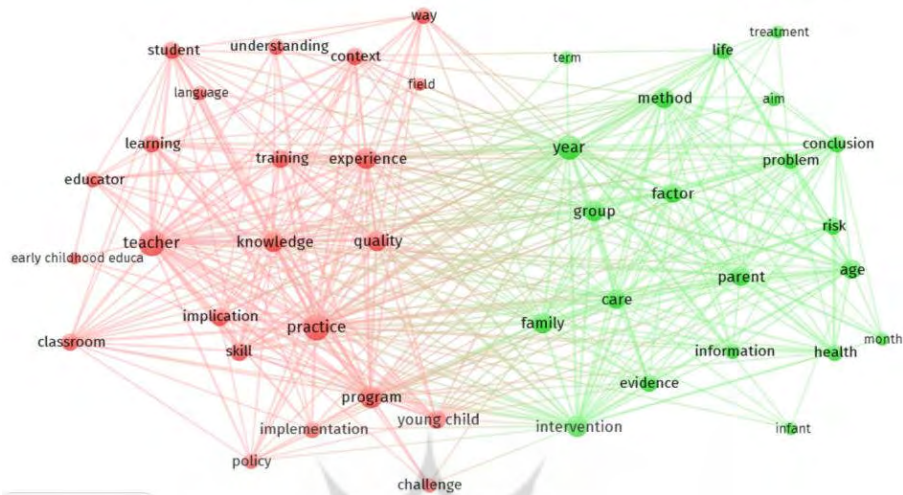
همچنان که مشاهده می‌شود دانشگاه کارولینای شمالی، از جمله دانشگاه‌هایی است که محققان آن بیشترین همکاری را با سایر پژوهشگران داشته‌اند. این مورد را با توجه به تعداد ارتباطات و همچنین شدت خطوط ارتباطی می‌توان مشاهده کرد. همچنین دانشگاه ایالتی اوهایو و دانشگاه هاروارد از دیگر دانشگاه‌هایی هستند که محققان آن‌ها بعد از دانشگاه کارولینای شمالی، با دیگر دانشگاه‌ها در تولید علم در حوزه توسعه حرفه‌ای در آموزش و پرورش پیش از دبستان، بیشترین مشارکت را داشته‌اند.

در ادامه و به منظور آشنایی با موضوعات تحقیقاتی در زمینه توسعه حرفه‌ای، کلمات کلیدی بررسی شد که نویسندگان مقالات به کار برده بودند. در مرحله اول ۳۳۷۵ کلمه کلیدی مختلف از بین مجموعه مقالات بررسی شده استخراج شد. در مرحله بعد، مجموعه کلمات کلیدی جدا شد که بیش از ده بار در مقالات مختلف تکرار شده بودند. در این مرحله مجموع کلمات کلیدی بیش از ده بار استفاده ۷۵ کلمه مختلف را شامل شد. این کلمات کلیدی بیشترین تکرار را در مقالات مورد بررسی داشتند. در مرحله بعد، کلمات کلیدی استخراج شده برای تحلیل عمیق‌تر و کشف روابط بین آن‌ها به منظور تهیه یک نقشه مفهومی وارد نرم افزار تحلیل شبکه‌های اجتماعی شد. نتایج تجزیه و تحلیل ۷۵ کلمه کلیدی پرکاربرد در شکل زیر نمایش داده شده است که در مقالات برای شناسایی زمینه‌های کاری در این حوزه توسط نویسندگان، انتخاب شده بود.

شکل ۴: کلمات کلیدی استفاده شده در مقالات توسط نویسندگان

همان‌طور که مشاهده می‌شود کلمات کلیدی در سه حوزه (سه رنگ متفاوت قرمز، سبز و آبی) جداگانه و با استفاده از نرم افزار نشان داده شده‌اند. همچنین شکل بالا نشان می‌دهد در این حوزه، بیشترین تحقیقات انجام شده در ارتباط با آموزش مریبان بوده است. برای بررسی بیشتر موضوعات و کشف روابط و تعاملات بین متغیرها، کلمات و عبارات به کار رفته در عناوین و چکیده مقالات نیز بررسی شد. به همین منظور عناوین و چکیده ۹۱۷ مقاله وارد نرم افزار شد و تحلیل شبکه‌های اجتماعی روی آن‌ها اعمال شد. در ادامه بیش از ۳۳۱۰۰ عبارت و کلمه مستقل در چکیده‌ها و عناوین مقالات شناسایی شد. در مرحله بعد عبارات و کلماتی که بیش از ۲۰۰ بار تکرار داشتند، شناسایی و از طریق نرم افزار تحلیل شدند. در این مرحله بیش از ۶۱ عبارت و کلمه دقیق‌تر بررسی شد. عبارات و کلماتی مثل یادگیری، آموزش، توسعه حرفه‌ای، آموزش و پرورش اوان کودکی و ... از پروسه تجزیه و تحلیل خارج شدند. هدف از خارج کردن این عبارات استفاده و دخیل کردن کلماتی بود که به صورت تخصصی مربوط به حوزه توسعه حرفه‌ای در آموزش و پرورش پیش دبستانی می‌شد و عباراتی مثل یادگیری و آموزش کلمات عمومی به شمار می‌آیند. نتایج این تجزیه تحلیل در شکل زیر نشان داده شده است:

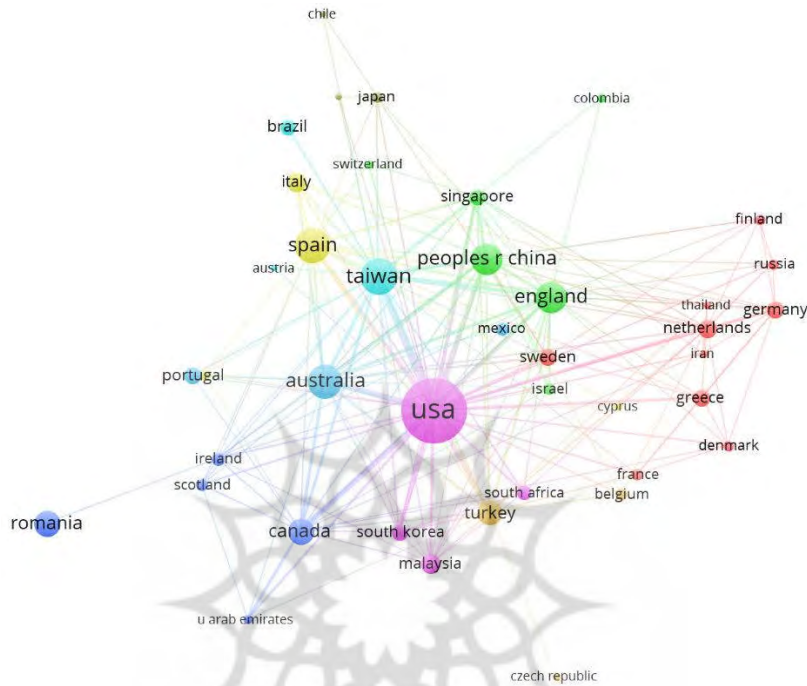
شکل ۵: موضوعات مندرج در عناوین و چکیده‌های تحقیقات انجام شده در حوزه توسعه حرفه‌ای مربیان

همچنان که شکل بالا نشان می‌دهد، عبارت «معلم و مربی» از جمله عبارات و کلماتی بود که بیشترین تکرار را در عناوین و چکیده‌های مقالات بررسی شده داشته است. این امر نشان‌دهنده این است که توسعه حرفه‌ای مربیان از بحث‌های اساسی تعامل در مطالعات آموزش و پرورش پیش از دبستان است؛ مفاهیمی مثل توسعه، اطلاعات، والدین برنامه‌ها، تجارب و سلامت و امنیت از دیگر مفاهیمی است که بیشترین تکرار را در مقالات داشته و این امر نشان‌دهنده این است که توسعه حرفه‌ای مربوط به معلم و مربی نبوده و در برنامه‌ها و راهبردها نیز حضور مؤثر و قابل اثرگذاری دارد.

تحلیل کیفی مقالات

آخرین تحلیلی که روی مقالات مربوط به توسعه حرفه‌ای در آموزش و پرورش پیش از دبستان انجام شد، مربوط به کیفیت مقالات بود. همچنان که می‌دانیم امروزه در تمامی رشته‌ها ژورنال‌های متعددی وجود دارد که رتبه‌بندی‌هایی نیز روی آن‌ها اعمال می‌شود. از نقطه نظر بررسی کیفی مقالات، یکی از راه‌ها تعداد ارجاعاتی است که به مقالات می‌شود. تجزیه و

تحلیل مربوط به مقالات در این زمینه در شکل زیر نشان داده شده است:

شکل ۶: میزان ارجاعات مقالات تولید شده توسط کشورهای مختلف

همان‌طور که شکل شماره ۶ نشان می‌دهد، در مقوله مقالات با کیفیت، باز هم کشور آمریکا با اختلاف زیادی از سایر کشورها در رتبه اول قرار دارد. در رتبه‌های بعدی مقالات محققان استرالیا، انگلستان، چین، تایوان و رومانی از ارجاعات زیادی برخوردار شده و در رتبه‌های بعدی مقالات با کیفیت قرار دارند. نتایج جدول بالا همچنین نشان می‌دهد محققانی از کشورهای استرالیا، کانادا، چین و تایوان و سنگاپور بیشتر از کارهای محققان آمریکایی در پژوهش‌های خود استفاده کرده و به آثار محققان آمریکایی بیشتر ارجاع داده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش به صورت عمیق، تحقیقات انجام شده درباره موضوع تحقیقاتی توسعه

حرفه‌ای در مطالعات پیش از دبستان و در طی ۲۷ سال گذشته دقیق بررسی شده است. مروری بر ادبیات پژوهشی نشان می‌دهد که توسعه حرفه‌ای یکی از مباحث مهم و اساسی در مطالعات مربوط به آموزش و پرورش اوان کودکی است و اگر یک معلمی بخواهد آموزش وی اثربخش باشد، باید از مکانیزم‌های موجود به نحو احسن در طراحی درس و آموزش بهره‌گیرد. به همین دلیل است که دورنیل و برج^۱ (۲۰۰۰)، معتقدند برای اینکه محیط یادگیری از اثربخشی لازم برخوردار باشد باید از عوامل و زمینه اجتماعی و همچنین توسعه حرفه‌ای، در طراحی درس بهره‌گرفت. به عقیده وودز و باکر^۲ (۲۰۰۴)، یادگیری اثربخش تنها از مشارکت یادگیرندگان و همکاری با مربیان و معلمان با صلاحیت حاصل می‌شود. شاید دلیل این امر این باشد کودکان بیشتر به مربیان و معلمانی علاقمند هستند که بتوانند با آن‌ها تعامل و کنش بیشتری داشته باشند و این کنش نهایتاً به درگیری در فرایند یاددهی-یادگیری و به تعمیق یادگیری منجر می‌شود.

نتایج این پژوهش همچنین روشن ساخت که کدام دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی بیشترین تعداد مقاله را در این حوزه به چاپ رسانده‌اند. نکته جالب توجه دیگر در رابطه با یافته‌های پژوهش حاضر، این بود که از ۱۱ دانشگاه برتر در حوزه توسعه حرفه‌ای، ۹ دانشگاه از کشور آمریکا بودند و از کشور آسیا نماینده‌ایی در بین سرآمدان حوزه توسعه حرفه‌ای وجود نداشت. این عامل کمک کرد که نشان دهد همانند سایر رشته‌ها و حوزه‌ها، کشور آمریکا در حوزه توسعه حرفه‌ای در آموزش و پرورش پیش از دبستان نیز سرآمد بوده و بیشترین سهم را در تولید علم دارند. محققان این کشور در مجموع قریب به ۲۶ درصد تولیدات علمی جهان را به خود اختصاص داده‌اند. یافته‌ها همچنین میزان همکاری محققان دانشگاه‌ها و کشورهای مختلف را نیز روشن ساخت. در این مقوله نیز محققان آمریکا بیشترین همکاری را با محققان کشورهای توسعه یافته مثل کانادا، چین و استرالیا داشتند. کشورهای اروپایی نیز بیشترین همکاری را با کشورهای از قاره اروپا دارند. حال آنکه همکاری عمده محققان کشور چین با تایوان هم از نکات جالب توجه این یافته است.

به منظور تحلیل عمیق‌تر، کلمات و عبارات استفاده شده در عنوان و چکیده مقالات نیز به

1. De Verneil and Berge
2. Woods and Baker

همراه کلمات کلیدی استفاده شده توسط نویسندگان مقالات، به منظور کشف روابط و تعاملات، تجزیه و تحلیل شد. یافته‌ها نشان داد موضوعاتی چون مربیان، برنامه‌ها و راهبردها از موضوعاتی هستند که بیشترین سهم مقالات را به خود اختصاص داده‌اند. نکته جالب توجه در این زمینه این بود که به توسعه حرفه‌ای مربیان بیش از توسعه حرفه‌ای مدیران توجه شده است.

پژوهش‌های متعدد نشان می‌دهد که در حوزه‌های مختلف به‌ویژه حوزه علوم انسانی و تربیتی بسیاری از حوزه‌ها به حدی از تکامل رسیده باشند که توجه به پژوهش‌ها از منظری بالاتر و کلی است. مثلاً اینکه ببینیم آیا مثلاً در موضوعی خاص تحقیقات امروزه به چه سمت و سویی می‌رود؟ یافته‌های این پژوهش و پژوهش‌های مشابه به‌عنوان چراغی فراروی موضوعات مختلف است و نشان‌دهنده وضعیت جاری و روندهای موجود در یک رشته و موضوع خاصی از دانش بشری را آشکار می‌کند. پیشنهاد می‌شود با توجه به رشد و توسعه علم و ضرورت آگاهی از آخرین یافته‌های علمی در یک حوزه خاص، مقالاتی از این دست در سایر رشته‌ها و حوزه‌ها به انجام برسد تا یک چشم انداز کلی از موضوعات و تحقیقات انجام شده حول و حوش یک رشته و موضوع در پیش روی دانشجویان و اساتید مربوطه قرار گیرد.

منابع

- Abbott-Shim, M., Lambert, R. and McCartv, F. (2000). Structural model of Head Start classroom quality. *Early Childhood Research Quarterly*, 15(1): 115-134.
- Barros, S., Cadima, J., Bryant, D. M., Coelho, V., Pinto, A. I., Pessanha, M. and Peixoto, C. (2016). Infant child care quality in Portugal: Associations with structural characteristics. *Early Childhood Research Quarterly*, 37: 118-130.
- Borgatti, S. P., Mehra, A., Brass, D. J. and Labianca, G. (2009). Network analysis in the social sciences. *science*, 323(5916): 892-895.
- Borko, H., Jacobs, J. and Koellner, K. (2010). Contemporary approaches to teacher professional development. In P. Peterson, E. Baker and B. McGaw (Eds.), *International encyclopedia of education* (Vol. 7, pp. 548-556). Oxford, England: Elsevier.
- Burchinal, M., Vandergrift, N., Pianta, R. and Mashburn, A. (2010). Threshold analysis of association between child care quality and child outcomes for low-income children in pre-kindergarten programs. *Early Childhood Research Quarterly*, 25(2): 166-176.
- Buysse, V., Winton, P. J. and Rous, B. (2009). Reaching consensus on a definition of professional development for the early childhood field. *Topics in early childhood special education*, 28(4): 235-243.
- Campbell-Barr, V. (2017). Quality early childhood education and care—the role of attitudes and dispositions in professional development. *Early Child Development and Care*, 187(1): 45-58.
- Ceglowski, D. and Bacigalupa, C. (2002). Four perspectives on child care quality. *Early Childhood Education Journal*, 30(2): 87-92.
- De Verneil, M., and Berge, Z. L. (2000). Going Online: Guidelines for faculty in higher education. *International Journal of Educational Telecommunications*, 6, (2): 227 – 242.
- Gol-Guven, M. (2009). Evaluation of the quality of early childhood classrooms in Turkey. *Early Child Development and Care*, 179(4): 437-451.
- Ishimine, K. and Tayler, C. (2014). Assessing Quality in Early Childhood Education and Care. *European Journal of Education*, 49(2), 272–290
- Katz, L. G. (2008). Multiple perspectives on the quality of early childhood programmes. *European Early Childhood Education Research Journal*, 1(2): 5-9.
- Khodabandelou, R., Mehran, G. and Nimehchisalem, V. (2018). A Bibliometric Analysis of 21st Century Research Trends in Early Childhood Education. *Revista Publicando*, 5(15): 137-163.
- Koellner, K. and Jacobs, J. (2015). Distinguishing models of professional development the case of an adaptive model's impact on teachers' knowledge, instruction, and student achievement. *Journal of Teacher Education*, 66(1): 51-67.
- Perlman, M., Falenchuk, O., Fletcher, B., McMullen, E., Beyene, J. and Shah, P. S. (2016). A systematic review and meta-analysis of a measure of staff/child

- interaction quality (the classroom assessment scoring system) in early childhood education and care settings and child outcomes. *PloS one*, 11(12): 1-33.
- Schachter, R. E. (2015). An analytic study of the professional development research in early childhood education. *Early Education and Development*, 26(8): 1057-1085
- Sheridan, S. M., Carolyn P. E., Christine A. M. and Lisa, L. K. (2009). Professional development in early childhood programs: Process issues and research needs. *Early education and development*, 20(3): 377-401.
- Woods, R. H. and Baker, J. D. (2004). Interaction and immediacy in online learning. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 5(2): 1-13.

**An Analytical Study of Professional Development in
Preschool Education: An overview of the research
carried out over the past 36 years**

Rooh Allah Khodabandloo¹, Golnar Mehran², Hoda Sadat Mohseni*³
and Fahimeh Rajabi⁴

Abstract

Preschool education is one of the basic foundations of any educational system. In all educational systems, this section has raised serious challenges for public education. The question of goals, type and quality of training programs is one of these challenges. The importance and necessity of professional development is to such an extent that it improves teacher performance and children's learning. In this article, research conducted over the past 36 years (from 1980 to 2016) on the topic of professional development in preschool and adolescent education indexed in the ISI database has been reviewed. A total of 917 articles and records were analyzed using a social network analysis and bibliographic review to identify the existing significant themes and provide a guidance for future research. Themes such as the countries with the most articles, universities and institutes producing articles in this area, covered areas and other trends were examined. An analysis of social networks was done using Wizard software. The research findings showed that from the first five top universities in the field of interaction in online learning environments, four were

1. Postdoctoral Researcher, Faculty of Educational Administration and Curriculum Studies, Department of Education and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran
2. Faculty member, Faculty of Educational Administration and Curriculum Studies, Department of Education and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran
3. Corresponding author: Faculty member, Faculty of Educational Administration and Curriculum Studies, Department of Education and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran. sadatmohseni@alzahra.ac.ir

4. Faculty member, Faculty of education, Payame-Noor University

Submit Date: 2018-01-12

Accept Date: 2019-03-06

DOI : 10.22051/jontoe.2019.18878.2096

in Asia, and the first university in the United States was Indiana University, which ranked sixth for its science production rate. The United States had the largest share in science production in most disciplines.

Keywords:

Professional Development, Preschool Education, Review Study

